

Geen vlecht, wel een penseel

Schilder Stijn Smissaert over zijn werk

Baron von Munchhausen, Pruis in het Russische leger, wist zijn hachje te redden door zich aan zijn eigen vlecht uit een moeras op te trekken. Stijn Smissaert, schilder, heeft geen vlecht maar een schilderskistje om te ontsnappen aan de dodelijke somberte van zijn jeugd in het Eindhoven van de jaren zestig.

Achtertuintjes

“Dat kistje kreeg ik toen ik acht was. Ik ben geboren in 1959, groeide op in Eindhoven. De stad was grijs, de sfeer thuis zwart. Een vader die vooral weg, een moeder die vooral door haar eigen somberte zat. Wij woonden in bij mijn oma, ooit nog studente medicijnen in pre-Hitler Duitsland geweest. De schuurtjes in de achtertuinen, waar ik op uitkeek vanuit mijn slaapkamer, leken de hele wereld te omspannen en alle tijd die voor mij lag. Ik zocht naar manieren om mezelf te redden uit dat negatieve moeras. En misschien kon ik mijn verzet voor het eerst vorm geven nadat ik een schilderskistje kreeg van mijn vader, tijdens één van zijn schaarse bezoeken. Hij was zelf, toen al, een schilder met een zekere faam. Ik was acht en begon te zoeken naar mezelf met kleur en vorm. Het was, weet ik nu, een manier om voeling te houden met de aarde, levenszin te vinden. Pas veel later werd schilderen de klassieke worsteling met scholen, leraren, hokjesgeesten en vooral met mezelf. De ontwikkeling als schilder werd ook weer een eigen moeras, maar dan toch eentje waar ik beter in kon blijven staan. Maar toen, in dat Eindhoven van de jaren zestig, was ik schetsend en schilderend bezig om als kind een uitweg te zoeken. Later, toen ik als puber bij mijn vader woonde, heb ik het eerste schilderij dat ik met dat kistje had gemaakt aan stukken gescheurd. Maar het kistje heb ik bewaard.”

Gaskachels en hasjwalmen

“Rond mijn zestiende deed ik, helemaal zoals het hoorde, een gooi naar het ware bohémienerschap. Mijn moeder was inmiddels overleden aan een overdosis slaappillen, ik zat op internaat, school was een verschrikking en de weekends gingen op aan steeds hoger oplopende ruzies met mijn vader. Dus liep ik weg. Na wat omzwervingen kwam ik in Zeist in een kraakpand terecht. Een desolaat pand, wat gelijkgestemde jongeren, gaskachels en hasjwalmen, dat was mijn nieuwe wereld. Ik tekende of schilderde amper, maar had wel, als een van de weinige spulletjes uit mijn nog jonge verleden, het schilderskistje meegenomen. Eén voor één vertrokken mijn medekrakers uit het pand, tot ik alleen overbleef. Uit armoede en eenzaamheid ben ik toen, 18 jaar oud, voor het eerst serieus gaan schilderen. Ik kreeg positieve reacties op wat ik maakte en het verlangen groeide om naar de kunstacademie te gaan. Het was ook een omweg terug naar mijn vader, die zoals ik al zei zelf kunstenaar was, en bij wie ik weer introk in Eindhoven. Ik haalde er in de avondschool mijn MAVO-diploma, ging als een gedisciplineerde gek aquarelleren, niet rationeel, abstract zoals mijn vader, maar meer sferisch en romantisch. Ik verkocht ook wat werk en werd aangenomen op de Koninklijke Haagse Kunstacademie. Den Haag...weg bij mijn vader, vleugels uitslaan, met meer kracht dan toen in Zeist.”

Van 1981 tot '86 werkt en studeert Stijn in Den Haag. “Het was een cynisch bedrijf, die wereld van de academie. Aanvankelijk adoreerden leraren mijn werk. Het was vleierend en verwarrend tegelijkertijd. Maar diezelfde leraren-kunstenaars vertelden onbeschaamd ‘vertel ons wie je lievelingsschilders zijn en wij leren je de trucjes en kneepjes om op die manier te schilderen’. Uiteindelijk ben ik er weggegaan, juist om mijn eigen creativiteit te beschermen. Op eigen houtje, zonder begeleiding, ben ik dan verder gegaan met die exploratie van mijn eigen stijl, met verkenningen op vlak van compositie, kleur, lichtval, perspectief. En al zoekend en scheppend ontstond er een figuratieve stijl die op een academie als die in Den Haag gewoonweg niet werd getolereerd. De plichtenleer van de academie wilde dat je werkte volgens de regels van het hyperrealisme, van de abstracte kunst of van de Nieuwe Wilden à la Baselitz. Dat wilde ik niet. En de afgelopen twintig jaar ben ik mijn eigen weg blijven gaan. Zonder steeds maar weer te werken op basis van het éne, definitieve recept, zonder die éne oervorm na te streven. Bij elke schets, elk schilderij stel ik mezelf weer in vraag, met alle artistieke en emotionele twijfels die daarbij horen. Die pulsering van het gevoel moet in het werk zitten en zie je ook terug in de variatie van mijn werk. Ik zoek die diversiteit op, het is mijn signatuur en tegelijk is het ook bron van onzekerheid en worsteling.”

“Er is veel water onder de brug gegaan, sinds ik dat schilderskistje kreeg in Eindhoven. Maar nog altijd werk ik vanuit de impuls om mezelf te verheffen, om uit te stijgen boven mijn eigen melancholie. Dat is het doel. Soms lukt dat, dat werkt euforisch. Soms niet, dan snijdt de twijfel diep in me.”

Optische wetten oprekken

“In elk beeld dat ik maak, streef ik naar een kwetsbaar evenwicht. Als dat lukt gaat de strijd tussen die twee over in harmonie en rust. Dan sluit het beeld aan bij mijn gevoel. Met gevoel bedoel ik niet de emotie, als drift of lust of woede, maar de abstracte gevoeligheid die achter elk beeld schuilt. Ik ben geen expressionist die direct en rauw zijn emotie in verf kwijt wil en ook geen realist die de externe werkelijkheid als kader neemt. Ik zoek ordening in compositie, maar die ordening, de figuratie, kan je niet construeren. Die kan enkel voortkomen uit een gevoeligheid. Anderzijds kan ik niet alleen varen op die emotionele kwetsbaarheid. Het beeld moet ook in technische zin kloppen. Het moet aannemelijk zijn, niet perfect, niet mathematisch, maar aannemelijk. Ik ben iemand die werkt vanuit tegenstrijdigheden en in mijn beste werk gaan tegenpolen hand in hand: de stilering die voortkomt uit een idee en het amorge, sferische van het gevoel. De drijfveer is tegelijk een strijdpunt. Vaak is het schaven en zoeken, en soms is het werk af omdat het onaf is. Steeds vaker.”

Een vlak is geen vlek

“In de ordening die voortkomt uit een gevoel, waar ik het eerder over had, probeer ik zoveel mogelijk de basisvorm van het schilderij, de rechthoek, te integreren. Ik betrek in mijn composities de verhouding tussen lengte en breedte van het kader. Het vlak is geen vlek waarin je emoties propt. Het doek is zelf al een markering, heeft een architectuur die het beeld mee bepaalt. Daar ben ik me de laatste jaren steeds bewuster van geworden en ik heb er ook bewuster mee leren omgegaan. Ook hierin hanteer ik geen mathematische principes, zoals die van de Griekse gulden snede, maar laat ik me leiden door intuïtie.”

Frank van Lierde

“‘Aan zee’ is voor mij een belangrijk schilderij omdat ik er een figuur en een ruimte in vond waar ik later op ben doorgedaan. Er is een soort spoor mee uitgezet. Het is één van de eerste werken die, naar mijn oordeel, puur figuratief waren. Ik bedoel niet een fotografische imitatie van de werkelijkheid, maar een werk met een eigen beeldtaal. Het is in één nacht gemaakt, naar aanleiding van een vakantiekiekje van mezelf toen ik twaalf was, kort nadat mijn moeder was overleden. Ik ben gehecht aan dit werk. Ik probeer erin de bescherming van mijn eigenheid weer te geven ten opzichte van dominante vrouwen zoals mijn moeder en oma. Er zit een duidelijke constructie in het beeld en tegelijk een emotionele lading. En door een beeld te maken over de eigenheid van het individu die dreigt te verdwijnen, ontstijgt het werk ook mijn persoonlijke situatie.”

“‘Victor’ is een portret van een vriend. Ik heb het op de Academie geschilderd. Je ziet de invloed van Kokoschka. Ik heb toen bewust een poging gedaan om zo min mogelijk te verantwoorden. Neem die handen... veel te klein. En toch is het sprekend mijn vriend Victor, een melancholische jongen.”

“Midden jaren negentig heb ik de stiling en het constructivistische iets meer losgelaten en ben meer sferisch en impressionistisch gaan werken. ‘De Flamencodansers’ bijvoorbeeld is een bijna abstracte werveling van beweging en tegenbeweging, van het vrouwelijke met de gebogen lijnen en het mannelijke van de rechte lijnen. De erotiek is erg gestileerd. Het is van begin jaren negentig. ‘Boer op erf’, ruim vijf jaar later geschilderd, is juist impressionistisch, met veel meer aandacht voor lichtinval en schakeringen van licht.”